

МЦПД

Міжнародний
Центр
Перспективних
Досліджень

Офіс 10, Вул. Інститутська, 14, Київ, Україна, 01021
Тел.: +38 (044) 253-44-82 | Факс: +38 (044) 253-44-82
www.icps.com.ua | office@icps.kiev.ua

INSIDE UKRAINE

**УКРАЇНА В 2016:
ДОСЯГНЕННЯ І
ВИКЛИКИ**

15 грудня
2016/ #62
Спеціальний випуск

Зміст

Державні рішення: Імплементація реформ у 2016 році: досягнення і прорахунки.....	1
Економічний аналіз: Економічні тенденції та прогноз на 2017 рік.....	6
Політична конкуренція: Аналіз ризиків та можливостей розвитку політичної ситуації в 2017 році	12
Зовнішня політика: Підсумки зовнішньої політики України у 2016 році.....	15

Державні рішення: Імплементація реформ у 2016 році: досягнення і прорахунки

За очікуваннями суспільства, 2016 р. мав стати вирішальним роком у процесі впровадження реформ. Відносна політична стабільність, достатня суспільна підтримка, концентрація влади в рамках одного центру прийняття рішень, низька інтенсивність конфлікту на Донбасі, значна міжнародна допомога – все це створювало сприятливі умови для прориву в реформах і модернізації країни. Незважаючи на деякі позитивні зрушення в процесі реформ, зокрема запровадження е-декларування та прийняття нового закону про державну службу, у цілому українська влада не змогла здійснити справжнього прориву у реформах, щоб змінити рентний принцип врядування та досягнути нової якості управління. Економічний спад і погіршення соціальних стандартів поряд зі зростанням внутрішньої політичної турбулентності та змін на міжнародній арені створюють набагато гірші умови для стабільності, здійснення реформ і модернізації України у 2017 р., що є серйозною загрозою безпеці краї-

ни. 2017 рік буде роком перевірки життєздатності та стійкості постмайданної України, її здатності протистояти неминучим викликам у внутрішній і зовнішній політиці для збереження виживання та зміни країни.

У цілому, 2016 р. не був втраченим для України. Громадянське суспільство та сили, які виступають за реформи, втратили ілюзію, що старі структури можуть бути реформовані шляхом втілення косметичних змін. Лідери «Нової України» зіштовхнулися з реальним спротивом і атаками з боку корумпованих та олігархічних груп, вивчаючи методи боротьби з рентним принципом управління державою. Завершення першого етапу е-декларування, а також інші реформи продемонстрували здатність правлячої еліти використовувати на свою користь нове законодавство та нові інститути, зокрема державних секретарів. 2016 р. був хорошим роком з викриття, хто є хто в цій країні, здобуття досвіду як саме боротися за зміни та розвиток крок за

кроком, досягнення нового розуміння, якою має бути Україна. Є широка основа для здійснення змін у 2017 р. і ми можемо спостерігати в наступному році як драматичні злети і падіння, несподівані альянси та огидні зради, перемоги та поразки, що неодмінно зробить країну сильнішою та кращою.

Тим часом, ми маємо засвоїти уроки щодо успіхів і невдач 2016 року. Нижче ми наводимо наш аналіз прогресу у впровадженні ключових реформ, що справить потужний вплив на подальший розвиток країни.

Реформа державної служби

У 2016 році реалізація реформи державної служби не призвела до якісного оновлення державного апарату та усунення політичного впливу на нього. Попри втілення ключових положень нового закону в частині встановлення прозорості моделі оплати праці, а також формального розділення політичних та адміністративних посад, справедливості проведення конкурсних відборів викликає сумніви. Встановлення політичного впливу на комісію з питань вищого корпусу державної служби призвело до того, що у переважній більшості випадків переможцями конкурсів на посади державних секретарів стали чинні заступники міністрів або лояльні до влади кандидати. Це свідчить про бажання правлячої еліти країни продовжувати використання старих методів

державного управління у нових умовах, здійснюючи ручне управління конкурсами.

Реалізація реформи державної служби не призвела до якісного оновлення державного апарату

Основні досягнення у галузі реформи державної служби.

- Набуття чинності законом України «Про державну службу» попри численні спроби його відтермінувати.
- Прийняття Стратегії реформування державного управління на 2016-2020 роки.
- Формування складу Комісії з питань вищого корпусу державної служби та проведення конкурсів на посади голів місцевих державних адміністрацій, а також державних секретарів міністерств.
- Згода ЄС виділити фінансування на реформу державної служби, що сприятиме залученню якісних спеціалістів, посиленню конкуренції з діючими чиновниками і в результаті - збільшенню ефективності державного управління.

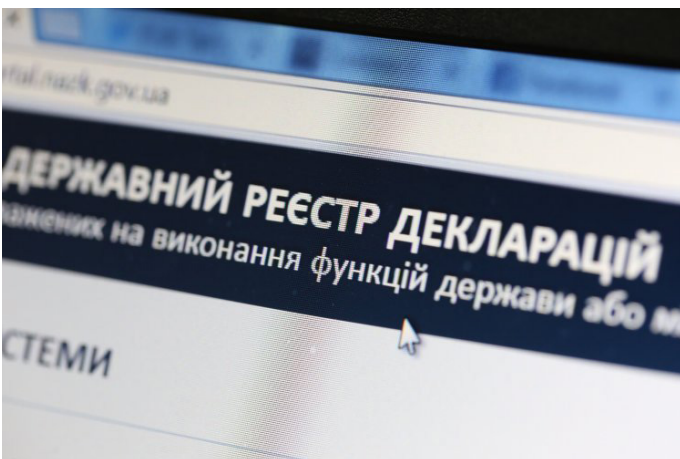
Прорахунки реформи державної служби в 2016 році:

- Комісія з питань вищого корпусу державної служби незабаром після її створення втратила довіри внаслідок здійснення підозрілої діяльності та прийняття рішень, що дискредитувало всю реформу та може створити перешкоди для її імплементації в майбутньому. Багато рішень були сумнівними, зокрема призначення Головою Миколаївської ОДА кандидата, який під час підготовки письмового завдання допустив численні граматичні помилки. Подібним чином, переможцями конкурсів на посади державних секретарів міністерств були чинні заступники міністрів або кандидати, лояльні до влади. Є запитання і до самого складу Комісії з питань вищого корпусу державної служби, де навіть представників громадянського суспільства критикують за їхній союз з представниками влади в питанні прийняття несправедливих рішень.

• Спроби змінити чутливі для влади положення нового закону. У липні 2016 року у першому читанні Верховна Рада України прийняла законопроект, який передбачає передання повноважень щодо відбору кандидатів на посади голів місцевих державних адміністрацій від Комісії з питань вищого корпусу державної служби до спеціально створеної комісії при Адміністрації президента, що порушує як закон про державну службу, так і Конституцію. Прийняття даного законопроекту в цілому дозволить президенту узурпувати місцеву владу.

Справедливість проведення конкурсних відборів на посади державних секретарів міністерств викликає сумніви

Неабиякого суспільного резонансу викликало рішення Комісії обрати головою Миколаївської ОДА кандидата, який під час підготовки письмового завдання допустив численні граматичні помилки. Подібним чином проходять конкурси на посади державних секретарів міністерств, якими переважно стають чинні заступники міністрів та лояльні до влади кандидати. Виникає запитання і до самого складу комісії: багато її членів, включно з головою, займали важливі державні посади за президентства Віктора Януковича.

• Збереження низького рівня заробітної плати.

З метою виконання завдань, проголошених реформою державної служби, пар-

ламенту слід переглянути закон про державну службу, зокрема в частині правил створення Комісії з питань вищого корпусу державної служби; слід переобрати членів Комісії та оголосити нові конкурси. Також важливо доповнити реформу шляхом запровадження державних політик. Прийнята Стратегія реформування державного управління нагадує перелік бюрократичних норм, які не будуть виконуватися, аніж справжній стратегічний документ, спрямований на модернізацію країни. Має бути проведений новий раунд публічних консультацій з приводу реформи державної служби з метою повернення довіри у суспільстві. Збільшення рівня заробітних плат для чиновників, що збільшить престижність і ефективність державного управління, також є важливим завданням для уряду на наступний рік.

Антикорупційна реформа

У 2016 році попри численні спроби зриву працювала система е-декларування. Подані українськими високопосадовцями е-декларації мають перевірити спеціально уповноважені органи по боротьбі з корупцією, за чим має слідувати притягнення винних осіб до відповідальності. Однак це ускладнюється конкуренцією між старими і новими антикорупційними органами, протистоянням між НАБУ і САП, а також намаганням керівництва НАБУ використовувати цей орган для старту власної політичної кар'єри, на додачу до обмежених технічних і законодавчих можливостей. Крім того, багато відомостей з е-декларацій може бути взагалі приховано від громадськості. Наступного тижня Конституційний суд розглядатиме деякі положення закону про е-декларування на конституційність. Від результатів цього розгляду залежить, чи боротьба з корупцією перейде до наступної стадії, чи реформа матиме декларативний характер.

Керівництво НАБУ намагається використовувати цей орган для старту власної політичної кар'єри

Основні досягнення антикорупційної рефор-

ми у 2016 році:

- Завершення першого етапу кампанії е-декларування.
- Створення Національного агентства з виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів та обрання його голови.
- Запровадження державного фінансування політичних партій як важливого інструменту протидії політичній корупції.

Однак кожне із перерахованих досягнень має обмежений характер і у повній мірі не відповідає очікуванням суспільства.

Досягнення в антикорупційній галузі мають обмежений характер

Після подання е-декларацій має наступити процес їх повної перевірки, а в разі виявлення фактів незаконного збагачення та неправдивих відомостей - притягнення винних осіб до адміністративної та кримінальної відповідальності. Однак такий варіант розвитку подій на сьогодні виглядає малоімовірним, оскільки немає для цього технічних можливостей, відповідного програмного забезпечення, а також нормативного механізму взаємодії профільного агентства з протидії корупції з іншими органами державної влади. Та й обмежені кадрові можливості агентства унеможливають перевірку 127 тис. поданих декларацій. На законодавчому рівні не встановлено конкретних термінів перевірки. За таких умов е-декларування погрожує перетворитися із засобу суспільного контролю над владою в інструмент влади для досягнення своїх цілей і боротьби з «неугодними». У сфері протидії політичній корупції аналогічно немає інструментів перевірки поданих звітів політичних партій. Головою новоствореного Агентства з управління корупційними активами було обрано чинного заступника міністра юстиції, відносно якого ГПУ і НАЗК проводило розслідування щодо наявності конфлікту інтересів, що, подібно до конкурсів на посади державних секретарів міністерств, ставить під сумнів прозорість і чесність процедури конкурсного відбору.

Прорахунки антикорупційної реформи у 2016 році

- Ненадання НАБУ права на самостійне прослуховування попри наполегливі рекоменда-

ції США та ЄС, що поставило під загрозу черговий транш МВФ.

- Фактичне відтермінування на невизначений термін розробки та прийняття закону про створення вищого антикорупційного суду.
- Численні конфлікти різних правоохоронних органів щодо питання визначення підслідності злочинів.

У 2017 році варто здійснити наступні заходи в антикорупційній сфері.

- Провести фахове навчання співробітників НАБУ та САП з метою збільшення ефективності розслідування злочинів.
- Збільшити тиск на владу з боку громадськості та Заходу щодо надання НАБУ права на самостійне прослуховування.
- Здійснити заходи з деполітизації НАБУ.
- Розпочати практичну роботу над розробкою законопроекту щодо створення вищого антикорупційного суду.

Медична реформа

Застаріла медична інфраструктура, яка попри наявність розгалуженої мережі закладів охорони здоров'я (Україна займає 4-е місце в світі за кількістю лікарняних ліжок – 879 ліжок на 100 тис. населення) не забезпечує надання якісної та своєчасної медичної допомоги для населення, низька оплата праці медичних працівників, а також фінансування сфери охорони здоров'я за залишковим принципом обумовили необхідність проведення системної медичної реформи, спрямованої на виведення української медицини на європейський рівень. Старт реформі було дано 30 листопада 2016 року, коли уряд схвалив концепцію реформи фінансування системи охорони здоров'я.

30 листопада 2016 р. уряд схвалив концепцію реформи фінансування системи охорони здоров'я

Основні положення даної концепції.

1. Запровадження моделі національного солідарного медичного страхування, що передбачає страхові внески громадян через загальну систему оподаткування (2017-2020 рр.). Завдяки цьому українська медицина перейде до принципу «гроші ходять за пацієнтом», а лікар чи лікарня отримуватимуть адресний дохід за роботу з конкретним пацієнтом.

2. Введення гарантованого пакету медичної допомоги, тобто визначеного набору медичних послуг і ліків, які пацієнт буде отримувати безоплатно.

3. Передбачено створення єдиного національного замовника, який плануватиме та закуповуватиме медичні послуги для громадян.

4. Автономізація закладів охорони здоров'я, створення госпітальних округів для ефективного управління медичною інфраструктурою, розвиток системи громадського здоров'я.

З 1 січня 2017 року уряд планує підвищити заробітну плату медичних працівників на 20% та збільшити видатки на закупівлю ліків на 2 млрд грн.

З 1 січня 2017 р. уряд планує підвищити зарплату медичних працівників на 20%

Можливі ризики зриву медичної реформи.

1. Конфлікт між Комітетом ВРУ з питань охорони здоров'я та Міністерством охорони здоров'я.

2. Виділення фінансування на реалізацію реформи не узгоджено в бюджеті.

3. Проблеми із запуском ринку медичного страхування.

4. Тиск фармацевтичних компаній, корупційні ризики.

Реформа місцевого самоврядування та децентралізації влади

Залежність регіонів від центру, інфраструктурна та фінансова слабкість громад, деградація сільських територій, високий рівень дотаційності громад і низький рівень інвестиційної привабливості територій зумовили необхідність проведення реформи місцевого самоврядування та децентралізації влади.

Проте варто відзначити, що дана реформа відбувається за межами Конституції України.

Реформа місцевого самоврядування та децентралізації влади відбувається за межами Конституції України

Поєднання питання децентралізації влади із запровадженням особливого порядку місцевого самоврядування в ОРДЛО унеможливує прийняття конституційних змін, що передбачають кардинальну зміну нинішньої системи адміністративно-територіального устрою та запровадження інституту префектів на заміну місцевим державним адміністраціям. Попри це, на інших напрямках даної реформи спостерігається відчутний прогрес (згідно з даними Національної ради реформ).

Щодо розбудови спроможності об'єднаних територіальних громад (ОТГ).

- Утворено 184 ОТГ, у 66 ОТГ пройшли вибори.

- Обрано 320 старост в ОТГ.

- У 159 ОТГ затверджені стратегії соціально-економічного розвитку ОТГ.

Щодо фінансової підтримки громад та фінансової децентралізації.

- 159 ОТГ отримали медичну та освітню субвенції, а також базові дотації.

- Збільшились надходження до місцевих бюджетів (станом на вересень 2016 року загальний фонд місцевих бюджетів склав 103,9 млрд грн).

Станом на вересень 2016 р. загальний фонд місцевих бюджетів склав 103,9 млрд. грн

Щодо регіонального розвитку.

- За рахунок коштів Державного фонду регіонального розвитку реалізовано 2880 проєктів із соціально-економічного розвитку регіонів на загальну суму 5 млрд грн.

- 11 міських рад отримали повноваження у сфері здійснення архітектурно-будівельного контролю.

- Розпочато процес передачі повноважень у сфері реєстрації нерухомості, бізнесу, міста проживання, видачі паспортних документів через центри надання адміністративних послуг.

З метою подальшої імплементації реформи у 2017 році варто здійснити наступні заходи.

- Прийняти зміни до Конституції в частині децентралізації влади за умови виключення пункту про особливий порядок місцевого самоврядування в ОРДЛО.
- Забезпечити право територіальних громад на місцевий референдум і визначити питання, які можуть розглядатися на такому референдумі.
- Запровадити прозорий процес відбору проектів органів місцевого самоврядування на фінансування з Державного фонду регіонального розвитку.

Реформа правоохоронної системи

Наявність політизованих силових структур, постійні міжвідомчі конфлікти, підміна комплексної стратегії реформи правоохоронної системи непослідовними та суб'єктивно орієнтованими змінами актуалізують необхідність реформування цієї галузі. У 2016 році спостерігалася тенденція нейтралізації нових антикорупційних органів (НАБУ і САП) за одночасного посилення ГПУ та СБУ, що підконтрольні владі.

Основними досягненнями у галузі реформи правоохоронної системи є наступні:

- Розпочато роботу патрульної поліції у 32 містах України.
- У структурі апарату Національної поліції створене Управління забезпечення прав людини, до складу якого включений відділ організаційного забезпечення діяльності ізольо-

торів тимчасового утримання.

- Здійснено заходи щодо атестації Національної поліції. Атестацію пройшло 68135 поліцейських, 5257 осіб було звільнено за службову невідповідність, а 4479 осіб рекомендовано до підвищення.

68135 поліцейських пройшли переатестацію

Основні прорахунки реформи:

- Низький рівень професіоналізму поліцейських, про що свідчать трагічна загибель патрульних поліцейських у м. Дніпро у вересні 2016 року та перестрілка в Княжичах у грудні 2016 року.
- Спроби розширити повноваження поліції за одночасного обмеження прав громадян.
- Гальмування запуску роботи Державного бюро розслідувань (яке називають «українським ФБР»), що мало б перейняти низку функцій інших правоохоронних органів, зокрема, функцію слідства від ГПУ.
- Згортання справжньої реформи ГПУ. У 2016 році у результаті конкурсів 84% колишніх керівників були призначені генпрокурором на посади керівників новостворених місцевих прокуратур.

З метою імплементації реформи у 2017 році варто здійснити наступні заходи:

- Запуск роботи ДБР та обрання його директора.
- Підвищення рівня професіоналізму та дисципліни поліцейських шляхом проведення фахового навчання.
- Актуалізація питання справжньої реформи ГПУ і виведення її з-під політичного впливу.

Економічний аналіз: Економічні тенденції та прогноз на 2017 рік.

За попередніми розрахунками, Україні вдалось в 2016 році подолати рецесію та продемонструвати незначні показники економічного відновлення. Річні темпи зростання ВВП за дев'ять місяців становили 1,2%. Про поступовий вихід економіки з рецесії свідчить скорочення від'ємного розриву ВВП, яке триває з другої половини 2015 року. Ми очікуємо збереження позитивної динаміки в 2017 році внаслідок зниження ризиків ескалації військового конфлікту та збільшення схильності економічних агентів до інвестиційних і довгострокових споживчих рішень.

ВВП

The IMF – Ukraine's key creditor – predicts that Ключовий кредитор України - Міжнародний валютний фонд - прогнозує зростання ВВП України в 2016 році на 1,5% при інфляції 15,1%, Світовий банк очікує зростання ВВП на 1% при інфляції 15%, ЄБРР оцінює зростання ВВП за підсумками року на рівні 2%. За прогнозами уряду, зростання економіки України за підсумками поточного року складе близько 1,5%.

За попередніми розрахунками Україні вдалось в 2016 році подолати рецесію та продемонструвати ознаки економічного відновлення.

За попередньою оцінкою Держстату, у третьому кварталі 2016 року ВВП зріс на 1,8% р/р (що є покращенням порівняно з 1,4% р/р у другому кварталі). Сезонно скоригований ВВП зріс на 0,4% до другого кварталу 2016 року. За оцінкою МЦПД, річні темпи зростання ВВП за дев'ять місяців становили 1,2%.

У II кварталі 2016 року зростання реального ВВП прискорилося до 1,4% р/р. Ключовим фактором відновлення економіки був внутрішній інвестиційний попит, також спостерігалась позитивна динаміка споживання домогосподарств. Причиною зростання інвестицій стало незначне покращення ділових очікувань бізнесу та збільшення капітальних видатків зведеного бюджету. Чистий експорт в свою чергу зумовив від'ємний внесок у зміну ВВП.

Все ще обмеженим залишався потенціал транспортних перевезень на сході країни, а також відбулося чергове посилення транзитних обмежень з боку Російської Федерації.

Водночас високий врожай забезпечив високі показники виробництва в аграрному секторі.

Ключовим фактором відновлення економіки був внутрішній інвестиційний попит, та споживання домогосподарств

В III кварталі економічне зростання стримував чистий експорт. Сальдо поточного рахунку в III кварталі стало від'ємним (1.7 млрд дол США) – насамперед, за рахунок більшого, ніж очікувалося, розширення дефіциту торгівлі товарами. Скорочення експорту товарів прискорилось через погіршення зовнішньоекономічної кон'юнктури. Водночас імпорт товарів відновив зростання, що було обумовлене зростанням обсягу закупівель природного газу та зростанням внутрішнього попиту.

Інфляція

НБУ прогнозує інфляцію в Україні за підсумками 2016 року до 12%, Світовий банк - 15%. Держбюджет України на 2016 рік передбачає річну інфляцію на рівні 12% і курс гривні - близько 24,1 грн за долар. Прогноз МЦПД становить 12% при курсі в 26,1 грн за долар США.

З початку року зростання споживчих цін становило 9,4%.

У жовтні ціни споживачів зросли на 2,8% м/м, в результат чого у жовтні річне зростання цін споживачів пришвидшилось до 12,4% р/р. З початку року зростання ІСЦ становило 9,4%. Основними факторами, що сприяли інфляційному тиску в третьому кварталі, стали значне підвищення тарифів на тепло, зростання вартості водопостачання, незначне підвищення акцизів ціни на алкогольні напої

та тютюнові вироби, також у жовтні прискорилося сезонне зростання цін на молочні продукти.

У III кварталі спостерігалися ознаки поживлення економічної активності в країнах – основних торговельних партнерах України. Однак світова цінова кон'юнктура для українських експортерів погіршилася, насамперед, за рахунок суттєвого зниження цін на агропродукцію - зернові та олійні культури. Разом з сезонним збільшенням попиту на іноземну валюту, підсиленням невизначеності щодо отримання офіційного зовнішнього фінансування від МВФ, це спричинило девальваційний тиск на обмінний курс гривні в серпні – першій половині вересня.

МЦПД очікує, що споживча інфляція на кінець 2016 року буде в межах 12%

МЦПД очікує, що споживча інфляція на кінець 2016 року буде в межах 12%. Однак є ряд факторів, які можуть спричинити коливання інфляції. До основних ризиків слід віднести наступні: скасування державного регулювання вартості соціальних продуктів, суттєва корекція цін на сирі продукти харчування, зростання адміністративно-регульованих цін.

Зовнішня торгівля

У 2016 році продовжився процес доволі радикальної трансформації української зовнішньої торгівлі. Основні причини – військовий конфлікт та торговельна війна з Росією, що зумовили втрату російського ринку, економічна криза та наслідки жорсткої девальвації 2014-2015 рр. Результатом стала зміна структури зовнішньої торгівлі: переорієнтація з традиційного російського ринку (та ринку СНД загалом) та зростання питомої долі країн ЄС. У цілому зазначену тенденцію, особливо стосовно економічних зв'язків з Росією, можна вважати такою, що зберігатиметься і в середньотерміновій перспективі. Дані тенденції спостерігались на загальному фоні падіння показників ЗЕД, в першу чергу - експорту.

В 2016 році продовжився процес доволі радикальної трансформації української зовнішньої торгівлі.

У січні-вересні експорт товарів та послуг скоротився на 7,8% р/р, імпорт – на 0,9%. Зокрема, у третьому кварталі експорт зменшився на 5%, імпорт зріс на 8,7%.

Основне скорочення експорту відбулося з країнами СНД: експорт зменшився на 18,7% за дев'ять місяців і на 14,4% у третьому кварталі. Водночас імпорт з СНД впав на 21,8% у січні-вересні і лише на 9,5% у третьому кварталі. Експорт до ЄС за дев'ять місяців зріс на 3,3%, а імпорт з ЄС збільшився на 4,9%. У третьому кварталі експорт зріс лише на 0,2%, в той час як імпорт – на чималі 13,1%. Дефіцит торгівлі з ЄС становив у третьому кварталі 1,317 млрд дол., а за три квартали загалом – 2,394 млрд дол.

Основне скорочення експорту відбулося з країнами СНД: експорт зменшився на 18,7% за дев'ять місяців

Погіршення російсько-українських економічних відносин позначилося на торгівлі України з іншими країнами СНД, наслідком чого стали доволі високі темпи скорочення експортно-імпортних операцій саме з цією групою країн. По-перше, у цьому випадку проявилася належність, наприклад, Білорусі та Казахстану до Митного союзу, провідна роль у якому належить Росії. По-друге, погіршення російсько-українських відносин ускладнило економічні зв'язки України з державами Закавказзя та Центральної Азії, які транзитом здійснюються через територію Росії.

Погіршення російсько-українських відносин ускладнило економічні зв'язки України з державами Закавказзя та Центральної Азії.

Упродовж трьох кварталів 2016 року експорт товарів зменшився на 8,7%, у тому числі в третьому кварталі – на 4,9%. Експорт продуктів рослинного походження впав на 1,2%, проте відбулося зростання його ваги в загальних обсягах експорту (до 21,3% у січні-вересні 2016 року з 19,7% у січні-вересні 2015 року). Основні товари у цій групі – зернові культури та насіння соняшнику. Експорт соняшnikової олії зріс на 21,3% і становив 10,6% усього експорту. Експорт чорних і кольорових металів та виробів з них упав на 17,6% (частка в загальних обсягах експорту зменшилася до 23,9% з 26,5%). Зокрема, експорт чорних металів скоротився на 16,4%. Експорт мінеральних продуктів зменшився на 20% (вага скоротилася до 7,5% з 8,5%), а машин та обладнання скоротився на 9,1% (вага лишилася незмінною – 10,2%).

У січні-вересні 2016 року обсяг імпорту товарів не змінився проти відповідного періоду попереднього року, проте в третьому кварталі імпорт суттєво зріс – на 10,2%.

У структурі імпорту товарів відмінну динаміку показали засоби – приріст на 71,6% (вага збільшилася до 7,4% з 4,3%). Це відбулось через зростання імпорту автомобілів після його різкого скорочення у 2015 році. Також істотно зріс імпорт машин та обладнання – на 27% (вага збільшилася до 20,3% з 16%). Імпорт хімічної продукції збільшився на 11,7% (вага зросла до 15% з 13,4%). Зокрема, імпорт добрив зріс на 11,6% (його частка збільшилася до 2,3% з 2,1%) через зменшення внутрішнього виробництва. Імпорт мінеральних продуктів упав на 38,6% (його частка в загальних обсягах впала до 20% у січні-вересні 2016 року з 32,5% у січні-вересні 2015 року). Падіння спричинене насамперед зниженням світової ціни на нафту. Фізичні обсяги імпорту енергоносіїв також скоротилися, проте вони істотно збільшилися в річному вимірі наприкінці періоду – у серпні і вересні 2016 року.

Також слід відзначити високу концентрацію зовнішньоторговельної діяльності України (понад 70 % збуту вітчизняних товарів забезпечують усього 18 країн, і більш, ніж 80 % імпорту надходить також з 18 країн), існує значний нереалізований потенціал розширення географії торгівлі. Утім, щоб таке розширення

було ефективним і мало усталений харак-

тер, воно повинно спиратися саме на диверсифіковану товарну структуру зовнішньої торгівлі.

Україна демонструє високу концентрацію зовнішньоторговельної діяльності

Прогноз -2017

Організація	Очікуваний темп зростання ВВП в 2017 році
МЕРТ	3%
НБУ	3%
МВФ	2.5%
СБ	2%
МЦПД	3%

Більшість озвучених прогнозів свідчать про очікування відновлення української економіки та продовження зростання ВВП. Проте ці очікування є вкрай скромними як для економіки, яка пережила глибоку рецесію, - в районі 1.5- 3%.

Очікування щодо зростання ВВП в 2017 році є вкрай скромними як для економіки, яка пережила глибоку рецесію - в районі 1.5- 3%.

Одним з основних факторів, що забезпечуватимуть економічне зростання, стане поживлення внутрішнього попиту. Приватне споживання в середньостроковій перспективі помірно відновлюватиметься внаслідок реалізації відкладеного попиту та зростання доходів населення.

Одним з основними факторами, що забезпечуватимуть економічне зростання стане поживлення внутрішнього попиту.

Також ми очікуємо зростання обсягу інвестицій з боку бізнесу. Втім, суттєве нарощення інвестиційної активності на прогнозованому горизонті стимулюватиме відповідне зростання інвестиційного імпорту, зокрема, машин та обладнання, що значною мірою обумовлюватиме від'ємний внесок чистого експорту у ВВП. Додатковим фактором зростання вну-

трішнього попиту стане поживлення кредитної активності на тлі очікуваного зниження процентних ставок в економіці.

Гальмуватиме зростання ВВП такий компонент як чистий експорт. Повільне зростання світової економіки, уповільнення темпів зростання в Китаї стримуватиме нарощування експорту.

Гальмуватиме зростання ВВП чистий експорт.

Таким чином, МЦПД очікує продовження помірного відновлення економіки у 2017-2019 роках (3%, 5% та 4% відповідно). Незважаючи на подальше зростання, Україна лишатиметься нижче рівня 2013 року за більшістю економічних показників.

Незважаючи на подальше зростання, Україна лишатиметься нижче від рівня 2013 року за більшістю економічних показників.

Щодо інфляції, то у тривалій перспективі ключовими факторами для її стримування залишаються зовнішня підтримка реформ (співпраця з донорами, в першу чергу – з МВФ), відсутність негативних шоків на зовнішніх ринках та ескалації бойових дій на сході України, і як результат – подальше поліпшення інфляційних очікувань. Відсутність цих факторів зумовлюватиме девальваційний та додатковий інфляційний тиск. У цьому разі повернення інфляції до цільового рівня потребуватиме проведення жорсткішої монетарної політики. На думку НБУ позитивним шоком може стати швидше зростання світових цін на сировинні товари, суттєвіше збільшення зовнішнього попиту на українську продукцію та прискорення реформ. За таких умов поживлення економічної активності супроводжуватиметься зміцненням гривні завдяки збільшенню експортної виручки та припливу капіталу за фінансовим рахунком. Це може посилити тиск на ціни з боку попиту, але ефекти від укріплення курсу гривні будуть більш суттєвими.

Внутрішні припущення прогнозу:

- Загальний дефіцит державного сектору (включно з дефіцитом Нафтогазу) становитиме до 4% ВВП 2016 року
- Податкова реформа триватиме. Використання спрощеної системи оподаткування надалі скорочуватиметься
- Території, контрольовані українською владою на Донбасі, суттєво не зміняться, і не буде поновлення активних масштабних бойових дій. В інших областях України («гарячі точки») не з'являться, масованої військової інтервенції Росії не відбудеться. Диверсії на всій території України можливі впродовж усього прогнозного періоду
- Значне підвищення адміністративно регульованих тарифів не викличе значного нарощення боргів за комунальні послуги. Незадоволення населення через падіння реальних доходів не переросте в масові протести
- Відбудуватиметься поступовий перехід до таргетування інфляції і подальше очищення банківського сектору. Обмінний курс лишатиметься умовно плаваючим. Через значні обсяги валютних активів значна частина банків не зможе забезпечити рівень адекватності капіталу відповідно до умов Базель III

Зовнішні припущення:

- Світова економіка зростатиме на рівні близько 3,5% упродовж прогнозного періоду. Відбудуватиметься поступове уповільнення в Китаї, падіння в Росії і незначне зростання в ЄС
- Надійдуть кредити від МВФ та інша макрофінансова допомога, обіцяна наддержавними організаціями і урядами окремих країн, що забезпечить обслуговування зовнішніх платежів, проте можливими є істотні затримки з отриманням коштів
- Доступ на ринки капіталу лишатиметься дуже обмеженим

Доступ на ринки капіталу лишатиметься дуже обмеженим

- Світові ціни на нафту коливатимуться в межах 40-60 дол. за барель
- Відбудеться поглиблення співробітництва України з ЄС, зокрема, в рамках Угоди про асоціацію, зростання ваги ЄС у зовнішньому

товарообігу і збільшення припливу інвестицій та фінансової допомоги з ЄС

- І далі ослаблюватимуться торговельні та інші економічні зв'язки з Росією
- Триватиме диверсифікація поставок природного газу в Україну, проте РФ залишиться основним постачальником (прямим та через реекспорт). Ціна на газ знизиться через падіння цін на нафту
- Зменшиться приплив коштів на ринки країн, що розвиваються, і поступово зростатимуть відсоткові ставки через згортання програми кількісного пом'якшення ФРС США.

До основних ризиків прогнозу слід віднести наступні фактори: можлива ескалація військового конфлікту, неприхована інтервенція Росії, призупинення співпраці з МВФ та іншими міжнародними організаціями, популістське збільшення соціальних видатків бюджету без адекватного збільшення доходів, організовані масові протести, розпад коаліції, передвибори, різка зміна цін на основні експортні чи імпортовані товари а також несприятливі погодні умови в 2017 році, що мають значний вплив на врожай.

Державний бюджет і податки

У 2016 році дії органів влади були направлені на зростання надходжень до державного бюджету за рахунок фіскальних стимулів. Державний бюджет за 2016 рік, швидше за все, буде виконаний відповідно до запланованих показників.

Виконання державного бюджету

Відновлення економічної активності підприємств позитивно вплинуло на виконання державного та місцевих бюджетів. В цілому,

бюджет буде виконаний до кінця року, що означає, що фіскальні та регуляторні стимули, які застосовувалися протягом 2016 року показали певну ефективність. Проте не потрібно забувати, що зростання надходжень до бюджету також пов'язано з інфляційними процесами, зокрема, прогнозованою річною інфляцією на рівні 12%.

Відновлення економічної активності підприємств позитивно вплинуло на виконання державного та місцевих бюджетів

Відповідно до інформації Державної фіскальної служби України, за результатами 11 місяців надходження до зведеного бюджету України склали майже 677 млрд гривень, тоді як у минулому році – 522 млрд гривень, різниця у порівнянні з минулим роком становить близько 155 млрд гривень, або 6 млрд доларів. Також ДФС повідомляє, що за 11 місяців цього року до Державного бюджету (збір) надійшло 545,4 млрд гривень, тоді як у минулому році – 431,9 млрд гривень, тобто на 113,5 млрд гривень більше.

Відповідно до інформації Міністерства фінансів України, за січень–листопад поточного року до загального фонду місцевих бюджетів (без урахування трансфертів) надійшло 131,9 млрд грн, що складає 104,6% від річного обсягу надходжень, затвердженого місцевими радами. Приріст надходжень до загального фонду проти січня–листопада минулого року (у співставних умовах та без урахування територій, що не підконтрольні українській владі) склав 49,6% або +43,7 млрд грн. Темп росту фактичних надходжень ПДФО до січня – листопада 2016 року становить 147,9%, плати за землю – 161,7%. При цьому в 6 регіонах темп росту вище середнього по Україні – м. Київ, Одеська, Закарпатська, Волинська, Запорізька та Рівненська області.

Бюджет-2017

- 1) Уперше за останні роки Кабмін подав проект державного бюджету 2017 вчасно відповідно до бюджетного кодексу.
- 2) Відповідно до інформації урядового порталу, державний бюджет-2017 передбачає економічне зростання й підвищення рівня

доходів громадян. Соціальні видатки, зокрема, зростуть на 23%, а мінімальна зарплата збільшиться в 2 рази (з 1600 до 3200 грн). Для цього в держбюджеті передбачені додаткові видатки в розмірі 28,3 млрд грн. Дане рішення уряду направлене на зменшення тіньового сегменту в економіці, проте публічні консультації Мінфіну з приводу цього питання майже не проводилося. Існує великий ризик, що насправді таке істотне зростання мінімальної заробітної плати, навпаки, призведе до подальшої тінізації заробітних плат, а збільшення видатків призведе до інфляційних процесів, хоча Мінфін заперечує таку можливість.

Державний бюджет-2017 передбачає економічне зростання й підвищення рівня доходів громадян.

- 3) Відповідно до інформації уряду, у середньому ж бюджетні працівники з 2017 року зароблятимуть на 50% більше. Для пенсіонерів Уряд передбачив підвищення пенсій на 10%.
 - 4) По основним сферам бюджетне фінансування у 2017 році виглядатиме наступним чином: на фінансування сектору оборони і безпеки закладено 132,9 млрд грн, з них видатки загального фонду становлять 117,4 млрд грн; видатки зведеного бюджету на освіту збільшаться на 35,7% проти 2016 року і складуть 168,4 млрд грн; загальні видатки на охорону здоров'я збільшуються майже на 26% (на 18,2 млрд грн) до 88,7 млрд грн.
 - 5) Видатки бюджету 2017 планується направити також на підтримку агропромислового комплексу - у наступному році на підтримку сільгосптоваровиробників передбачено спрямувати з загального фонду 5,5 млрд грн або 1% ВВП від обсягу виробництва сільського господарства.
 - 6) Для забезпечення сталого фінансування дорожньої інфраструктури в 2017 році буде створено Дорожній фонд (фінансування з бюджету - 14,2 млрд грн), додатково планується залучити 27,2 млрд грн (до \$1 млрд) від міжнародних фінансових інституцій, в першу чергу, від Світового банку.
- Загалом, існує ймовірність, що бюджет у 2017 році буде виконаний. На заваді можуть стати політичні процеси, загальне погіршення економічної ситуації та ділової активності, подальша тінізація економіки, інфляційні і девальваційні процеси.

Існує ймовірність, що бюджет у 2017 році буде виконаний

Податкова реформа

У 2016 році основні податкові зміни характеризувалися зменшенням єдиного соціального внеску до 22%, зростанням акцизним податків. Загалом, значних інституційних змін та покращення податкового адміністрування не спостерігалося, проте надходження до бюджету забезпечуються відповідно до плану.

Наприкінці року почалося активне обговорення подальших податкових змін, які стануть базою для державного бюджету на 2017 рік. Комітет з питань податкової та митної політики ВРУ спільно з Міністерством фінансів підготував так звані «антикорупційний податковий законопроект» № 5368.

Ключові зміни:

- запровадження повноцінного електронного кабінету платника податків - збільшить прозорість адміністрування;
- введення податкових канікул для новостворених підприємств (на 5 років) - сприятиме розвитку малого бізнесу;

Введення податкових канікул для новостворених підприємств (на 5 років) сприятиме розвитку малого бізнесу

- запровадження Єдиного реєстру податкових консультацій - мінімізує кількість податкових спорів завдяки якісному роз'яс-

ненню законодавства

- адміністрування всіх баз даних Мінфіном - зменшить можливості для зловживань;
- прискорена амортизація на 2 роки для виробничого обладнання - стимулюватиме інвестиції;
- єдиний публічний Реєстр заяв на бюджетне відшкодування ПДВ - збільшить прозорість відшкодування ПДВ;
- запровадження механізму блокування реєстрації податкової накладної, яка підпадає під критерії ризиків, - усуне можливості для зловживань з ПДВ;

Найбільшим досягненням є налагодження співпраці після тривалої конфронтації двох відомств – Мінфіну та ВРУ

- зупинення нарахування штрафів, звільнення від сплати місцевих податків - врегулює питання сплати податків на території проведення АТО.

Даний законопроект, швидше за все, буде прийнятий і стане основою для фіскальних змін у 2017 році. Найбільшим досягненням є не сама підготовка законопроекту, а налагодження співпраці після тривалої конфронтації двох відомств, оскільки саме відсутність спільної позиції не давала змоги провести ефективну податкову реформу у 2016 році.

Політична конкуренція: Аналіз ризиків та можливостей розвитку політичної ситуації в 2017 році

У 2017 році ми очікуємо на зростання політичної і соціальної напруги, яка із великою ймовірністю може спричинити нову хвилю політичної турбулентності. У парламенті відсутня дієва коаліція, структури влади погрузли в політичній корупції та внутрішньокланових інтригах за доступ до фінансових потоків.

Петро Порошенко залишився без політичних союзників і в своїй діяльності опирається виключно на найближче бізнесове оточення, силові структури та ситуативний олігархічний консенсус. Переважній більшості політичних гравців в Україні не подобається сценарій розвитку політичної ситуації, за якої Порошенко хоче бути одночасно президентом, політичним арбітром та бізнесменом №1.

Петро Порошенко хоче бути одночасно президентом, політичним арбітром і бізнесменом №1

У новому політичному сезоні може розпочатися процес об'єднання широкої опозиції та розрізнених політичних сил, які відчувають

спільну політичну загрозу від діяльності Порошенка. У зв'язку із цим існують ризики створення антипрезидентських широких політичних коаліцій, які можуть ініціювати імпичмент президенту та мобілізаційні акції, наприклад, «Україна без Порошенка», в ході яких виступатимуть за дострокові парламентські і президентські вибори. Ефективні масові акції протесту можливі за наявності певного ідеологічного підґрунтя, яким може послугувати імплементація політичного компоненту Мінських угод. Акції протесту, організовані політичними партіями на комерційних умовах, не нестимуть суттєвої загрози для стабільності архітектури влади.

Олігархи можуть створити широку антипрезидентську коаліцію

Разом з тим, додатковими факторами політичної нестабільності можуть послугувати знецінення гривні, ріст цін, нова хвиля мобілізації до лав ЗСУ та можлива зміна геополітичної кон'юнктури.

Головні сюжетні лінії політичної боротьби «всіх проти всіх» в 2017 році:

1. Протистояння по лінії «влада – Опозиційний блок».

Справа по Новинському є не лише продовженням давнього корпоративного конфлікту із Порошенком, але і свідченням того, що адміністрація президента готова йти на ескалацію із іншими системними гравцями. Зняття депутатської недоторканості із Вадима Новинського може підштовхнути розрізнений Опозиційний блок до більш активних дій, в тому числі – до формування ситуативних альянсів з іншими гравцями, наприклад, Юлією Тимошенко проти Президента. Показово, що частина фракції Батьківщини не проголосувала за зняття депутатської недоторканості із Вадима Новинського.

Опозиційний блок може активізувати протестну діяльність

2. Протистояння по лінії «влада – ображені олігархи, банкіри та бізнесмени». У процесі боротьби за доступ до державних монополій та фінансових ресурсів оточення Президента розв'язало ряд корпоративних конфліктів із іншими гравцями. Найбільш відомими є справа проти Олександра Онищенка, в ході якої депутат-втікач погрожує оприлюднити корупційний компромат на Порошенка і його найближче оточення. Таким чином, справа Онищенка демонструє масштаби політичної корупції в уряді та парламенті. Разом із тим, протягом останніх місяців 2016 року під стінами НБУ було організовано ряд проплачених мітингів з вимогою відставки Голови НБУ Валерії Гонтаревої, яка закрила ряд банків, котрі належали відомим бізнесменам. У цьому контексті варто також додати і активність Савіка Шустера, телеканал якого активно висвітлював акції протесту проти Гонтаревої і влади в цілому.

Справа «Онищенка» демонструє масштаби політичної корупції в Україні

3. Протистояння по лінії «старі еліти – нові проекти». Активну участь в політичній конкуренції в новому сезоні будуть брати нові політичні проекти «Національний корпус» Білецького, «Життя» Рабіновича-Мураєва, «Рух нових сил» Саакашвілі, а також, можливо, і

Надії Савченко. Вищевказані проекти будуть конкурувати за свою політичну нішу і намагатимуться мобілізувати свого виборця за рахунок критики дій влади і парламентської опозиції. Також в політичному середовищі ходять чутки про активізацію соціалістичних, лівих партій, організацій та рухів, які планують об'єднатися в єдиний блок.

4. Протистояння між новими антикорупційними органами по лінії «НАБУ – САП – НАЗК – ГПУ». Крім традиційної боротьби між старими та новими антикорупційними органами, останнім часом надмірна політична конфліктність почала проявлятися і між новими інституціями – НАБУ, НАЗК та САП. Керів-

ництво НАБУ готується до походу у велику політику, оскільки Артем Ситник і Гізо Углава є політичними партнерами Саакашвілі. Вони відкривають завідомо безперспективні справи, які досить часто носять політично мотивований і піарний характер. Саме це є однією із головних причин протистояння між новими антикорупційними органами. У 2017 році існує висока ймовірність, що політичне керівництво НАБУ може звинуватити владу у небажанні боротися із корупцією, подати у відставку та долучитися до руху Саакашвілі.

Керівництво НАБУ може піти у відставку і долучитися до політичного руху Саакашвілі

5. Латентне протистояння між «БПП» і «НФ». Між основними партнерами по коаліції також спостерігаються бізнесові протиріччя щодо об'єктів приватизації, тендерів в оборонній промисловості, державних замовленнях тощо. В Адміністрації президента розмірковують також над тим, як мінімізувати вплив Авакова на силові структури. Систематично

в ЗМІ розгортається інформаційна боротьба проти Яценюка, Пашинського, Турчинова та інших лідерів НФ.

6. Боротьба між групами впливу в президентському оточенні. Останнім часом в президентському оточенні загострюється політична боротьба між різними групами впливу, які представляють бізнес, силовиків, кадрових бюрократів та особистих друзів Президента. Окрім інтриг та боротьби компроматів за доступ до «політичного тіла Президента», окремі гравці працюють над тим, щоб відправити Володимира Гройсмана у відставку. Саме боротьба всередині президентського оточення за ресурси і монополії може призвести до загострення стосунків із групою Гройсмана. У 2017 році існують ризики, що нинішній Прем'єр-міністр, розуміючи політичну токсичність Президента, наважиться піти у самостійне політичне плавання.

У 2017 році Володимир Гройсман може наважитися піти у самостійне політичне плавання

Таким чином, новий політичний сезон буде дуже конфліктний і боротьба за владу буде

посилюватися. Політична невпевненість в тому, як буде розвиватися ситуація в країні, може змусити олігархів прийняти принципове рішення щодо вироблення нових правил гри та пошуку можливих альтернатив нинішньому керівництву країни. Однак в нинішніх умовах головною проблемою політичних акціонерів є те, що можлива альтернатива Порошенку, яка б влаштувала всіх гравців, відсутня. Тому вироблення нового олігархічного консенсусу щодо можливих параметрів співіснування влади та великого бізнесу може активізуватися також лише після розуміння того, як буде протікати російсько-західне геополітичне протистояння.

В зв'язку із цим у вузьких колах політичного істеблішменту все дедалі актуальнішим стає дискурс щодо започаткування процесу системної Конституційної реформи, яка передбачатиме перезаснування держави та владних інститутів.

ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА: Підсумки зовнішньої політики України за 2016 рік

Зовнішня політика України продовжує визначатися постмайданними викликами: російською агресією, конфліктом на Донбасі, євроінтеграційними прагненнями України та падінням національної економіки. Впродовж 2016 р. Україні вдалося зміцнити свої позиції у сфері національної безпеки та обороноздатності, однак наша держава не змогла досягти успіху на пріоритетних напрямках зовнішньої політики. Крім того, Україна постала перед «глухим кутом» Мінського процесу, загостренням ворожнечі з Росією, зростаючими викликами всередині ЄС та додатковими проблемами у відносинах з сусідніми державами. У 2017 р. міжнародне становище України може погіршитися, якщо Київ продовжить гостру войовничу риторику та повільний процес реформування.

Мінський процес

У 2016 році Україна дійшла до роздоріжжя Мінського процесу, опинившись перед непростю дилемою: продовжувати імплементацію політичних частин Мінських угод під тиском зовнішніх гравців чи вийти з непопулярних положень цих угод під тиском громад-

ськості. Київ обрав політику імітації виконання Мінських угод, яка дала змогу збалансувати залежність уряду від зовнішніх та внутрішніх факторів, виграти час та продовжити санкції проти Росії. Як наслідок, упродовж 2016 року не було досягнуто жодного значного прогресу в рамках Мінського процесу. Тим часом війна на Донбасі продовжує перебувати в стані конфлікту низької інтенсивності.

Україна змогла витримати тиск Нормандської четвірки.

Перш за все, в 2016 році не було жодних зрушень у виконанні політичних положень Мінських угод. В ході берлінської зустрічі глав держав (жовтень 2016 року) та низки зустрічей міністрів закордонних справ Нормандської четвірки (Україна, Росія, Німеччина, Франція) найчастіше піднімалися питання проведення виборів в ОРДЛО, введення поліцейської місії ОБСЄ на Донбас та вироблення «дорожньої карти» Мінського процесу. Учасники Нормандського формату не змогли узгодити «дорожню карту» у встановлений термін (до 30 листопада 2016 року) через різне бачення порядку виконання політичних та безпекових положень Мінських угод. На початку 2016

року українська дипломатія висунула вимогу, згідно з якою проведенню виборів в ОРДЛО має передувати розміщення озброєної поліцейської місії вздовж лінії розмежування, неконтрольованої ділянки кордону та на майбутніх виборчих дільницях. Однак незважаючи на попередню згоду щодо поліцейської місії ОБСЄ, учасники Нормандської четвірки не змогли домовитися щодо мандату та географії цієї місії. Також тиск російських, французьких та німецьких дипломатів не зміг переконати Україну прийняти закон про місцеві вибори в ОРДЛО до створення належного безпечного середовища.

Подібно до виборів в ОРДЛО, питання змін до Конституції України та амністії проросійським бойовикам не піднімалися на порядку денному в Києві через відсутність достатньої підтримки в парламенті та ризик суспільного гніву.

Натомість були певні досягнення у сфері імплементації безпечних положень Мінських угод за результатами періодичних зустрічей Тристоронньої контактної групи (Україна, ОБСЄ, Росія). Зокрема, у вересні 2016 року сторони домовилися про розведення військ та техніки у районах Золотого, Петрівського та Станиці Луганської. При цьому розведення вже завершилося у перших двох населених пунктах. Крім того, відбувся обмін кількох українських заручників, які утримувалися в російських місцях позбавлення волі чи у полоні ДНР/ЛНР, в тому числі - Надії Савченко, Юрія Солошенка і Геннадія Афанасьєва. Однак у полоні досі перебувають 109 громадян України (станом на листопад 2016 року), звільненню яких заважає позиція Москви, яка прив'язує обмін заручників до політичних поступок Києва.

Наступного року Україні буде тяжче витримати тиск Росії та Заходу через зміни у міжнародному середовищі, пов'язані з новим складом Нормандської четвірки внаслідок президентських виборів у Франції (Франсуа Олланд відмовився балотуватися на другий президентський термін) та парламентських виборів у Німеччині (Ангела Меркель може втратити посаду канцлера).

Українсько-російські відносини

У 2016 році не було зафіксовано жодних передумов для пом'якшення українсько-російської конфронтації, викликаної анексією Криму та війною на Донбасі. Незважаючи на збереження дипломатичних відносин, спроби пошуку компромісу між Києвом і Москвою в основному велися у багатосторонніх форматах, як-от: Нормандська четвірка, Тристороння контактна група, тристоронні переговори Україна-ЄС-Росія, а також шляхом індивідуальних контактів окремих українських політиків з кремлівською елітою.

Проблема Криму повернулася на міжнародний порядок денний.

Україні вдалося повернути проблему Криму на міжнародний порядок денний. Цьому сприяли як посилення політичних переслідувань російських властей на анексованому півострові (зокрема, заборона діяльності Меджлісу), так і активізація української дипломатії. Мілітаризація Криму та порушення прав людини на анексованому півострові були відображені в резолюції Європейського Парламенту «Ситуація із правами людини в Криму, зокрема, кримських татар» від 4 лютого 2016 року, двох резолюціях Парламентської Асамблеї Ради Європи «Політичні наслідки російської агресії в Україні» та «Засоби правового захисту у випадках порушень прав людини на окупованих українських територіях, не підконтрольних українській владі» від 12 жовтня 2016 року та Доповіді офісу прокурора Міжнародного кримінального суду про ситуацію в Україні від 14 листопада 2016 року. Найближчим часом також очікується голосування Генеральної Асамблеї ООН за проект резолюції щодо ситуації із правами людини в Криму, схвалений Третім комітетом ГА ООН, який може стати першим документом ООН, де Росія названа окупаційною державою. Крім того, посилена увага до ситуації в Криму була зумовлена інцидентом в Армянську в серпні 2016 року та виборами до Державної думи РФ у вересні 2016 року, які відбулися на території анексованого півострова.

У 2016 року були також прийняті важливі міжнародні документи, які стосуються ситуації на Донбасі. Так, вищезазначені резолюції ПАРЄ та Доповідь офісу прокурора МКС

стали поки єдиними багатосторонніми документами, де визначено, що ситуація у східній Україні має ознаки міжнародного збройного конфлікту за участі Росії.

Українсько-російська ворожнеча позначилася на зовнішньоекономічних відносинах України. Так, у 2016 році продовжилося скорочення обсягу торгівлі України як з Росією, так і країнами СНД.

У 2017 році не виключається трансформація українсько-російського конфлікту через прихід Дональда Трампа у Білий дім, занурення ЄС у внутрішні протиріччя та можливі дострокові парламентські вибори в Україні.

Відносини Україна-ЄС

Україна розраховувала скористатися у 2016 році основними перевагами європейської інтеграції, які були досягнуті після 2014 року. Однак такі очікування України не виправдалися внаслідок збігу двох обставин – збільшення «втоми Європи від України» та безпрецедентного ускладнення системної кризи ЄС. Як наслідок, Київ та Брюссель наблизилися до межі кризи взаємодовіри. Україні бракує ефективного стимулу з боку ЄС, необхідного для продовження реформ. Водночас Брюссель відвів відносинам з Києвом другорядне значення через внутрішні проблеми в ЄС.

ЄС продовжує втрачати інтерес до європейської інтеграції України.

Перш за все, так і не було завершено ратифікацію Угоди про асоціацію між Україною та ЄС через консультативний референдум у Нідерландах, на якому 61% виборців проголосували проти ратифікації цієї угоди. Внаслідок нідерландського референдуму Угода про асоціацію досі застосовується тимчасово, а перспектива набуття нею чинності залежить від переговорів уряду Нідерландів з лідерами ЄС. Вирішення цього питання буде відкладено принаймні до парламентських виборів у Нідерландах, які відбудуться у березні 2017 року.

На фоні стрімкого падіння обсягу двосторонньої торгівлі впродовж 2014-2015 рр. українська економіка поки не відчула помітних результатів від запуску поглибленої і всеохоплюючої зони вільної торгівлі (ПВЗВТ), яка діє з 1 січня

2016 року між Україною та ЄС на взаємній основі. У другому кварталі 2016 року було зафіксовано перше з 2013 року зростання обсягів експорту та імпорту між Україною та ЄС з 2013 року.

Хоча Україна виконала всі вимоги Плану дій щодо лібералізації ЄС візового режиму, включаючи запуск системи електронного декларування, ЄС так і не прийняв рішення про запровадження безвізового режиму для українських громадян. Через міграційні побоювання окремих держав-членів ЄС надання безвізового режиму Україні поставили у залежність від спрощення механізму тимчасового призупинення безвізових поїздок.

У листопаді 2016 року у Брюсселі відбувся саміт Україна-ЄС, який приніс скромні результати з точки зору європейських прагнень Києва. Україні вдалося добитися фінансової допомоги у загальному розмірі €170 млн для реформи системи державного управління, боротьби з корупцією та зміцнення верховенства права. Іншим здобутком саміту стало підписання Меморандуму про взаєморозуміння у сфері стратегічного енергетичного партнерства, в якому Україні відведена роль ключового транзитного партнера. Натомість саміт Україна-ЄС не зафіксував жодного прогресу у питаннях завершення ратифікації Угоди про асоціацію та надання безвізового режиму.

У 2017 році очікується подальше зменшення інтенсивності відносин України з ЄС з огляду на бурхливі політичні тенденції в Європі: вихід Великої Британії з ЄС, вибори в Нідерландах, Франції, Німеччині, а також далекоглядні наслідки італійського референдуму щодо конституційних змін, який відбувся у грудні 2016 року.

Українсько-американські відносини

Незважаючи на другорядну роль України серед пріоритетів США, Вашингтон залишається головним стратегічним партнером Києва у протидії російській агресії. Так, за президентства Барака Обами США не ставили під сумнів продовження санкцій проти Росії. Крім того, протягом 2016 року США надали військово-технічну допомогу Україні в

розмірі \$ 335 млн, яка була спрямована на тренування українських військовослужбовців, нелетальне озброєння та консультативну підтримку у реформуванні оборонної сфери. Також на території України були проведені багатонаціональні військові навчання Rapid Trident та Sea Breeze, в яких брали участь держави-члени НАТО.

Водночас США ще з 2014 року дистанціювалися від врегулювання конфлікту на Донбасі, переклавши відповідальність за європейську безпеку на Німеччину та Францію. Незважаючи на це, «українська криза» перебувала на порядку денному двох російсько-американських переговорних каналів – Лавров-Керрі та Сурков-Нуланд.

Президентські вибори у США стали головним фактором невизначеності подальших українсько-американських відносин. Більшість української політичної еліти робили ставку на перемогу Гіллари Клінтон на противагу Дональду Трампу, якого в Києві вважа-

ли «проросійським» кандидатом через низку неоднозначних заяв щодо подій навколо України. Внаслідок таких необережних прорахунків Україні буде непросто вибудувати відносини з адміністрацією Дональда Трампа.

Політика Трампа щодо України досі не визначена.

Україна, як і весь світ, чекає перших кроків Дональда Трампа, аби дізнатися, наскільки зовнішня політика нового президента США відповідатиме його передвиборчій програмі. Адміністрація 45-ого президента США навряд чи приділятиме більше уваги Україні, ніж команда його попередника. Як наслідок, не виключається скорочення фінансової та військової допомоги Україні з боку США за президентства Дональда Трампа. Можливість геополітичної «змови» Дональда Трампа з Володимиром Путіним також залишається дискусійним питанням.

Метою публікації є надання об'єктивної інформації про поточні політичні події в Україні та поглибленого аналізу головних тенденцій внутрішньополітичного життя в державі. Подібний аналіз допоможе розставити пріоритети у справі проведення реформ у різних сферах державної політики та оцінити якість державних рішень з точки зору їхнього впливу та послідовності. Особливо увага приділяється оцінці політичної конкуренції в Україні та здатності ключових політичних гравців реагувати на виклики часу.

*@2016 Міжнародний центр перспективних досліджень (МЦПД)
У разі цитування обов'язкове посилання на МЦПД*

Відповідальний за проект: В'ячеслав Голуб

Відповідальні за розділи:

«Державні рішення» - В'ячеслав Голуб

«Економічний аналіз» - Василь Поворозник

«Політична конкуренція» - Анатолій Октисюк

«Зовнішня політика» - Євгеній Ярошенко

Колектив експертів МЦПД:

Василь Філіпчук, Анатолій Октисюк, Ангела Бочі, Василь Поворозник, Олена Захарова, В'ячеслав Голуб, Ірина Івашко, Євгеній Ярошенко, Наталія Шило.

МЦПД

Міжнародний Центр Перспективних Досліджень

Телефон: +38 (044) 253-44-82

Факс: +38 (044) 253-44-82

E-mail: office@icps.kiev.ua

www.icps.com.ua

Schweizerische Eidgenossenschaft
Confédération suisse
Confederazione Svizzera
Confederaziun svizra

Embassy of Switzerland in Ukraine

The project is implemented with
the support of the Embassy of
Switzerland in Ukraine
The content of the issue is the sole
responsibility of ICPS